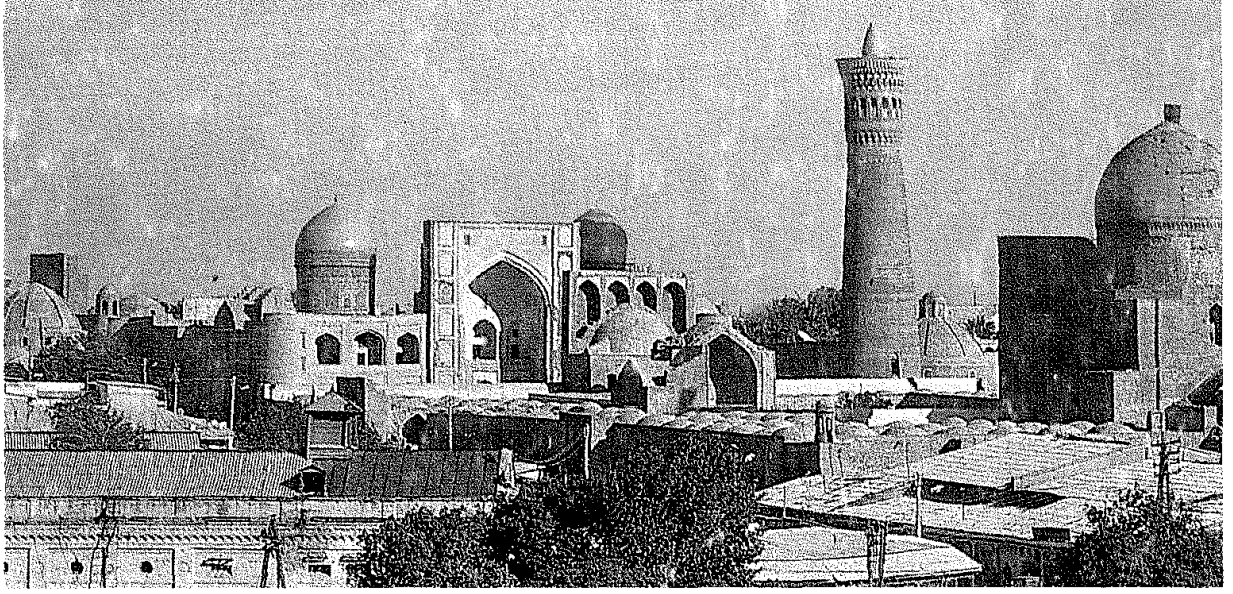

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
GEVHER NESİBE TIP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YAYIN NO: 22

BÜYÜK TÜRK - İSLÂM BİLGİNİ

B U H Â R İ

(811- 869)

-ULUSLARARASI SEMPOZYUM-

18-20 HAZİRAN 1987

Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? / Âyet

Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.

BUHÂRİ

Buhâri Kongresi Tebliğleri

18-20 Haziran 1987

KAYSERİ

EDİTÖR

Prof.Dr. Ahmet Hulûsi KÖKER

(Tebliğin dil ve bilimsel sorumlulukları konuşmacılara aittir)

Her Hakkı Saklıdır

ISBN: 975-8013-14-9

Dizgi-Baskı
Erciyes Üniversitesi Matbaası
KAYSERİ - 1996

MUHAMMED SADIK NECMÎ'NİN BUHÂRÎ'YE YÖNELTİĞİ BAZI TENKİDLER

Doç. Dr. Cemal SOFUOĞLU*

Sunmakta olduğum bu tebliğ bir araştırma mahsûlü değil, adetâ bir kitap tanıma mahiyetindedir. Bununla birlikte son on yıl içerisinde İslâm Dünyasındaki bazı gelişmeler, İslâm tarihinde önceleri yapılmış bazı münâkaşaların son zamanlarda yeniden gündeme gelmesine sebep olmuştur. Konuşmamızın başlığından da anlaşılacağı üzere bir müellifin Buhârî'ye yöneltmiş olduğu bazı tenkidleri ele almak ve sizlere nakletmek istiyoruz. Adı geçen yazar, Buhariyi tenkid eden ne ilk ne de son müellif olacaktır. Buhari günümüze kadar bir çok müellif tarafından çeşitli şekillerde tenkid edilmiştir. Bu tenkidlerin devam edeceği de muhakkaktır. Tenkid mücerred ilim adına yapıldığı zaman ancak takdirle karşılanır.

Bu kısa açıklamalardan sonra esas konumuza geçebiliriz.

M. Sadık Necmi, nakledeceğimiz görüş ve tenkidlerine "Seyri Der Sahihayn" adlı eserinde yer vermiştir. Söz konusu eser Farsça kaleme alınmıştır. Yazarımızın bunun dışında herhangi bir eseri bulunup bulunmadığını bilmiyoruz. Adından da anlaşılacağı üzere eser Buhârî ve Müslim'in Sahihleri üzerine yapılmış bir araştırmadır. Biz burada onun sadece Buhârî ile ilgili görüşlerine yer vermekle beraber zaman zaman Müslim hakkındaki mütalaalarına da temas edeceğiz.

M. Sadık Necmi, Sünnîlerin Buhârî ve Müslimi aşırı şekilde övdüklerini ifade etmekte, sanki Sahihaynı Hz. Peygamber tasdik etmiş ve altına da imzasını atmış gibi değerlendirdiklerini zikrederek konuya girmekte ve bazı Sünnî müelliflerin sözlerini misal olarak vermektedir. Ona göre maalesef Buhârî ve Müslim'in Sahihlerinde sahih olmayan hadisler mevcuttur. Müellif, bazı alimlerin bu tür hadislerin sayısının 110 civarında olduğunu zikrettiklerini belirttikten sonra aslında bu sayının çok daha fazla olduğunu ileri sürmektedir. M. Sadık Necmi'ye göre, Buhârî ve Müslimin ravileri arasında zayıf ve itimada lâıyk olmayan 300'den fazla kişi bulunmaktadır. Her iki musannif akidelerinde çok mutaassıptırlar. Buhârî, kendi görüşüne uygun olarak hadislerden bazılarını bölmüş bazılarını mânâ üzere rivayet etmiştir. Sahih-i Buhârî'nin tamamlanma işi başkaları tarafından gerçekleştirilmiştir. Akîf ve dini delillere muhalif bir çok hadis ihtiva etmektedir.

Ravinin itikadı hadis rivayetinde önemli bir noktadır. Buhârî ve Müslimin ravilerinin bir kısmı sağlam bir îmana sahip kimseler değildi. Onlardan bazıları, yalancılıkları ve hadis uydurmacılıkları şöyle dursun, Ali b. Ebî Talib'e düşmanlıkları ile tanınıyorlardı. Böyle kimselerin îmanlarının durumu ise âşikârdır.

*) İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Müellifimize göre Muâviye Ashab ve Tabiûndan bazı kimseleri Hz. Ali aleyhine hadîs uydurmakla görevlendirmişti. Ebû Hureyre, Amr b. el-As, Muğire b. Şu'be, Urve b. Zübeyr bunlardandı. Bunlar Hz. Ali hakkında bir çok hadîs uydurarak Muaviye'nin gönlünü kazandılar.

Müellif burada zikrettiği bu isimler üzerinde durmakta, kendine göre onların her birinin îman ve akîdesinin bozuk bulunduğunu, bununla birlikte Buhâri'nin Sahihinde Ebû Hureyre'den 446, Ebû Musa el-Eş'âri'den 57 hadîs nakledildiğini belirtmektedir. Ayrıca, Buhâri'nin râvîleri arasında İmran b. Hattan (Hittan) gibi Haricî mezhebinin aşırı taraftarı olan kimseler mevcuttur. Bu durumda böyle kimselerin rivâyetleri ile dolu kitaplara nasıl güvenilebilir?

Müellif, tenkidlerine şöyle devam etmektedir:

Buhâri ve Müslim Hz. Ali'nin velâyet ve faziletleri ile ilgili hadislere eserlerinde taassuplarından dolayı yer vermemişlerdir. Oysa ki, ehl-i sünnetin diğer muteber hadîs ve tarih kitaplarında Ali'nin faziletleri ile ilgili bir çok rivayet vardır. Ali'nin faziletlerine yer vermeyen Buhâri, Muâviye'ye dair özel bir bab tahsis etmeyi unutmamıştır. Buhâri ve Müslim gelecek nesiller haberdâr olmasınlar diye "Ben ilmin şehri; Ali de kapısıdır" hadisini kitaplarına almamışlar, Gadir olayına da yer vermemişlerdir. Bu konuda belli dereceye kadar başarıya da ulaşmışlardır.

Bundan başka Buhâri, güvenilir olmayan bir çok kimseden hadîs rivayet ederken, Hz. Peygamber'in torunlarından olan İmam Sadık gibi büyük bir âlimden hiç bir nakilde bulunmamıştır. Halbuki, o, İmam Sadık'ın ilim neşir merkezi olan Hicazda altı yıl ikamet etmiş, Şîanın merkezi olan Bağdad ve Kûfe'ye defalarca gidip gelmiştir. Öyle ki, bu iki şehire yaptığı seyahatlerin sayısını kendisi bile unutmuştur. Halbuki, bu sıralarda İmam Sadık'ın öğrencilerinin sayısı söz konusu merkezlerde sayılamayacak kadar çoktu. Buhâri, İmam Sadık'tan hadîs alan bazı râvîlerden hadîs almış, fakat onların İmam Sadık'dan nakletmiş oldukları hadislere yer vermemiştir. Buhâri ve Müslim Ehl-i Beyt hakkında hadîs nakletme yönüne gitmemişler, naklettikleri zaman ise Ehl-i Beyt aleyhine yalan ve uydurma hadîsleri nakletmişlerdir. Buhâri, Hasan adında 26 kişiden hadîs rivâyet ettiği halde, Hz. Peygamber'in torunu Hasan'dan hiç bir hadîs rivâyet etmemiştir. Musa adlı 23 râvîden hadîs rivâyet ettiği halde, İmam Musa'dan hiç bir nakilde bulunmamıştır. Ali adlı 39 kişiden hadîs nakledildiği halde, ilmi ve fazileti dost-düşman herkes tarafından bilinen Ali b. Musa er-Rıza'dan hiç bir nakilde bulunmamıştır. Buhâri, İmamların hiç birisinden hadîs rivâyet etmemiştir. Hattâ muasırı olduğu halde Hasan el-Askerî'den bile bir tek hadîs rivayet etmemiştir.

Müellifimiz M.Sadık Necmi, bazan Buhârî'ye bazan Müslim'e tenkidlerini yöneltmektedir. Bütün bunları burada vermemizin mümkün olmadığı âşikârdır. O, Buhâriden seçmiş olduğu bazı hadîsler üzerinde detaylı olarak durmaktadır. Bir bilgi ve kanaat vermesi bakımından onun Şakkı Sadr hâdisi ile ilgili mütalaalarına yer vermek istiyoruz. Bu hâdisi Buhârî, birbirine zıd bir muhteva ile farklı şekillerde ri-

vayet etmiştir. Hz. Peygamber'in göğsünün yarılmasını anlatan bu hadis, insanı hayrette bırakan rivayetlerden biridir. Bir çok müfessir söz konusu hadisi "Elem Neşrah leke Sadrek" âyetinin⁽¹⁾ tefsiri sadedinde zikretmiştir. Fakat bu hadis çeşitli yönlerden incelenmeğe değer niteliktedir.

1. Zaman Yönünden: Hz. Peygamberin yaşı itibariyle bu hadis birbiriyle kabili telif olmayacak tarzda rivayet edilmiştir. Çünkü bazı rivayetlerde bu olay, Hz. Peygamberin çocukluk dönemine nisbet edilmiş, diğer bazılarında Resulüllahın peygamber olarak gönderildiği döneme atfedilmiştir ki, bu olaydan sonra Mirac konusu ortaya çıkmıştır. Görülmektedir ki, bu iki dönem arasında 40 senelik bir zaman farkı vardır.

2. Mekân Yönünden; Söz konusu hadîs, mekân bakımından da bir çok tenakuz ve ihtilâflarla naklolunmuştur. Çünkü mezkûr olay bazı rivayetlerde Kâbe veya müştemilâtında, bazılarında çölde vuku bulmuş gösterilmektedir. Hz. Peygamber evinde iken meydana geldiğini hattâ evinin tavanının yarıldığını anlatan haberler vardır. Bazı rivayetlerde Zemzem dolu bir kap getirilmiş Hz. Peygamberin kalbi bununla yıkanmıştır. Bu kadar ihtilâfla ve tenakuzla dolu bu hadisleri sahih olarak kabul etmek mümkün müdür?

3. Şakk-ı Sadr konusu ismet ile de aykırılık arzemektedir. Hz. Peygamber'in göğsünün yarılması Enes'in nakletmiş olduğu şekliyle şu bakımlardan da zayıf ve merdûddur. Resûlüllah masûm ve her türlü şeytanî işlere bulaşmaktan berîdir. Kendisinde şeytana ayrılan bir yer yoktur ki, şeytanın girebileceği bir yeri kesip atmış olsun.

4. Şer olan şeyler bir beze sıkısıntısı değildir. İnsanlardaki şer ve fesat denilen duygu, bir akıntı-sızıntı değildir ki, onu ifraz eden guddenin kesilip atılması ile ortadan kalksın. Veyahut bilgi ve hikmet gibi şeyler bir kaptan bir kaba nakledilebilen cisimler değildir ki, peygamberin kalbi hikmetle doldurulsun.

Müellifimiz bundan sonra öyleyse Şakk-ı Sadr nedir diye sormakta ve bu soruyu şöyle cevaplandırmaktadır. Meşakketleri kabûl ve tahammül, risaleti tebliğ ederken karşılaşılabileceği bir çok rahatsızlıkları karşılamak için Hz. Peygamberin kalbine bir genişlik verilmesidir.⁽²⁾ âyetini buna delil olarak göstermektedir. Ona göre Şakk-ı Sadr olayını anlatan hadisleri doğru olarak kabûl etmek mümkün değildir. Fakat ne olursa olsun belirtildiği gibi bu hâdis, ehl-i sünnetin tefsir ve tarih kitaplarında yer almış ve gerçek bir konu imiş gibi telâkkî olunmuştur. Bu hadis, Şia'nın muteber addetmediği bir tarik ile rivayet edilmiş olmasına rağmen bazı Şia alim ve araştırmacıları tarafından bile ihtiyatla karşılanmıştır.

Müellifimiz konu ile ilgili görüşüne şu cümleler ile son vermektedir:

1. İnşirah suresi, 1.

2. Taha Suresi, 25.

"Katf olarak söylemek gerekir ki, eski alimlerin (şii) bu konudan bahsetmemeleri ve ortaya koyduğumuz deliller muvacehesinde bu olayın vukuu muhtemeldir demek imkânsız görünmektedir. Eğer bir hadise meydana gelmiş olsaydı; bu önemli olayı imamlar beyan ederlerdi. Çünkü Hz. Peygamber hakkında bundan daha cüzî ve ehemmiyetsiz hadiseleri nakletmişlerdir."

"Günümüzde bu olayı sembolik olarak anlatan bazı alimler de vardır. Bu da makul bir yol değildir. Belirtmek gerekir ki, bu hadisenin ve bu hadisin aslı esası yoktur."

Müellif, söz konusu eserinde geçmiş peygamberler ve Hz. Peygamber ile ilgili bazı hadisleri misal olarak zikretmekte ve bütün bunlar güvenilir olmayan raviler tarafından nakledildiği için bu tür rivayetlere inanılmayacağını iddia etmektedir.

x Seyri Der Sahihayn, Kum, 1359.